

Marija Miloradović, višja med. sestra
Zdravstveni dom Ljubljana

Osnovno zdravstveno varstvo v ZSSR glede na organizacijo patronažne službe

Na strokovnem izpopolnjevanju v ZSSR sem bila od 22. IX.—3. X. 1969. Na razpis Zavoda SRS za zdravstveno varstvo sem se prijavila z namenom, da se seznanim z organizacijo patronažne službe v tej državi. Študijsko potovanje mi je omogočil Zdravstveni dom v Ljubljani.

Sovjetska zveza ima veliko znanstvenih zavodov in zdravstvenih delavcev, zato je tudi obseg zdravstvenih storitev velik. Zlasti veliko je zdravstvenih delavcev v Ukrajini, kjer pride po 1 zdravnik že na 460 prebivalcev in po 1 zdravstveni delavec s srednjo strokovno izobrazbo na 150 prebivalcev.

Sovjetska zveza si je postavila za nalogo, da čimprej zajame vse prebivalstvo v dispanzersko zdravstveno varstvo. Trenutno je zdravstvena služba organizirana tako, da imajo v dispanzerski evidenci bolnike z določenimi vrstami bolezni in pa nekatere skupine zdravih oseb, kakor predšolske otroke, šolarje, otroke v jasliah in vrtecih, učence strokovnih šol, mlade delavce, delavce iz obratov s posebnimi delovnimi pogoji, osebe, ki žive skupaj z bolniki z odprto tuberkulozo, noseče žene in žene, ki uporabljajo kontracepcijsko sredstvo.

Ministrstvo za zdravstvo ZSSR mi je pripravilo strokovni program. Obiskala sem 8 zavodov v Moskvi in Leningradu, in sicer:

Otroško polikliniko,
Porodnišnico,
Solo za medicinske sestre,
Polikliniko za odrasle,
Zensko posvetovalnico,
Dečje jasli,
Dečji dom ter
Institut za vakcinacije.

V vseh omenjenih zavodih razen v polikliniki za odrasle in institutu za vakcinacije imajo profil patronažne medicinske sestre, ki deluje povsem monovalentno. Vse organizacijske posle v zdravstveni službi opravlja zdravnik, v pomoč mu je glavna medicinska sestra. Administrativnih upravnikov ali pomočnikov nimajo.

Na poliklinikah ordinira določeno število splošnih zdravnikov (z nazivom terapevt) in zdravnikov pediatrov (za otroke do 16 let). Vsak zdravnik dela za določen zdravniški okoliš, in sicer pride ca. 1 zdravnik-terapevt na 2.800 prebivalcev in 1 pe-

diater na 1.000 otrok. Poleg splošnih zdravnikov in pediatrov pa delajo na polikliniki tudi še vsi drugi specialisti, katerih delovna mesta se določijo po normativih za predvideno število pregledov.

V vsakem rajonu delujejo:

otroška poliklinika,
poliklinika za odrasle,
ženska posvetovalnica, ki je v sklopu porodnišnice,
protituberkulozni dispanzer in
venerični dispanzer.

Obiskala sem eno izmed šol za medicinske sestre Leningradu, kjer se šola 850 dijakinj. Pogoji za vpis v 3-letno šolo je končana osemletka. Absolventke dobijo naziv medicinska sestra, ki je splošno usmerjena. Predavatelji so zdravniki in so redno zaposleni na šoli. V povezavi pa so tudi z bolnišnicami, kjer dijakinje opravljajo prakso. V vseh treh letih morajo absolvirati 2.300 ur teoretičnega pouka in 1.000 ur prakse. Poleg tega pa morajo dijakinje opraviti 861 ur praktičnega dodatnega pouka. Vodijo ga medicinske sestre, ki imajo daljšo sestrsko prakso. Dijakinje imajo po 6—8 ur teoretičnega in praktičnega pouka na dan. Šolanje je brezplačno. Prizadevni dijaki dobijo na mesec do 20 rubljev nagrade.

Prvo leto šolanja se obravnavajo bolj splošni predmeti, medtem ko so zadnji dve leti šolanja na programu specialni predmeti. Poleg kliničnih predmetov in nege bolnika imajo v programu tudi predavanje o patronažni službi, ki jo poslušajo v drugem letniku. Prakso v patronažni službi pa opravljajo v 3. letniku, kjer mora vsaka dijakinja opraviti 5 samostojnih obiskov pri predšolskem otroku.

Po končani šoli dobi absolventka naziv medicinske sestre in se lahko zaposli na katerem koli delovnem mestu, če opravi še 3 do 6-mesečni tečaj za opravljanje dela na določenem delovnem mestu (v fizioterapiji, na EKG, v sterilizaciji, asistenca pri zobozdravniku, delo v laboratoriju itd.).

Poleg srednje šole imajo v SZ še šole za feldšerje (zdravniške pomočnike, ki imajo širša strokovna pooblastila). Šola traja 2 leti in sprejme vse absolvente srednje šole za medicinske sestre ali pa dijakinje, ki končajo 10-letno osnovno šolanje. Šola za feldšerje usposablja medicinske sestre za samostojna delovna mesta, kot so glavne sestre, patronažne medicinske sestre, za delo na zdravstvenih postajah. Problema nezaposlenosti medicinskih sester ne poznajo — vsaka takoj po končanem šolanju dobi zaposlitev.

V Leningradu sem obiskala otroško polikliniko, ki skrbi za 12.500 otrok v starosti od 0—16 let. Od teh jih je 530 pod 1 letom. Poliklinika daje vso splošno in specialno medicinsko pomoč. Delo poliklinike je razdeljeno na 15 področij — odsekov, kjer delujeta zdravnik pediater in patronažna medicinska sestra. Poliklinika nadzoruje še 8 šol, 20 otroških vrtcev, 6 jaslji, v katerih dela 9 zdravnikov in 28 medicinskih sester.

Skupno je na polikliniki zaposlenih 214 zdravstvenih delavcev, in sicer 71 zdravnikov, 22 bolničarjev in 121 medicinskih sester. Poliklinika ima kirurški oddelek, fizioterapevtski oddelek, rentgenski oddelek, laboratorij, diagnostični stacionarij, zobozdravstveno službo in mlečno kuhinjo. Logopedski oddelek, urološki oddelek in oddelek za higieno deklet pa delujejo skupno za več rajonov.

Umrljivost dojenčkov se v SZ naglo znižuje. Leta 1950 je znašala še 81 na 1.000 živorojenih, leta 1959 že 40,6, leta 1967 pa 30 in leta 1968 na 1.000 živorojenih le še 26.

Terenskih babic nimajo. Vse delo po odpustu iz porodnišnice, kjer leži žena najmanj 7—9 dni, opravi pediater in patronažna medicinska sestra.

O odhodu žene in otroka iz porodnišnice obvestijo otroško polikliniko telefonično. Patronažna medicinska sestra je dolžna dojenčka obiskati prvi mesec življenja 3-krat. En obisk v prvem mesecu opravi skupaj z zdravnikom pediatrom — takrat dobi mati za otroka vse potrebne vitamine in navodila za zdrav razvoj dojenčka. Hkrati pustijo na domu vizitko od zdravnika in sestre, ki bo skrbel za otroka. Iz vizitke je razviden tudi njihov delovni čas na polikliniki.

Patronažna medicinska sestra obišče nato otroka:

- v starosti od 1 do 5 mesecev — 2-krat na mesec,
- v starosti od 5 do 12 mesecev — 1-krat na mesec,
- v starosti od 1 do 2 let — 4-krat na mesec,
- v starosti od 2 do 3 let — 2-krat na mesec.

Druge otroke obiskujejo po potrebi. Poleg tega pa mora mati z otrokom redno hoditi v posvetovalnico, in sicer prvič med 4. in 5. tednom otrokove starosti, nato pa po enkrat na mesec do enega leta starosti.

Patronažne medicinske sestre (in tudi drugi zdravstveni delavci) imajo 5-dnevni delovni tednik. Sestre delajo v zavodu dvakrat na teden, na terenu pa trikrat na teden. Delo v zavodih opravljajo patronažne sestre v kabinetih, kjer v skupinah poučujejo matere o zdravi prehrani, pravilni negi, o pravilnem higieniškem režimu otroka. Načrt dnevnih obiskov za patronažno sestro se pripravlja centralno. Patronažna sestra dobi vsak dan napisano število obiskov, ki jih mora opraviti pri zdravem otroku, kjer se strogo drže že prej omenjenih normativov, in pa tudi število obiskov, ki jih mora opraviti pri bolnem otroku. Vso terapijo na domu opravi patronažna medicinska sestra. Povprečno računajo, da porabi sestra za 1 obisk 1 uro časa. Tako kakor pri nas patronažna medicinska sestra tudi v SZ vodi dnevnik dela, knjigo rojstev, knjigo smrti, le posebnih kartotek ne vodijo, pač pa so dolžne svoj obisk zabeležiti v otrokov karton, ki je pri zdravniku.

Patronažne medicinske sestre, ki delajo na otroški polikliniki, dobijo opremljeno torbico za delo na terenu, poleg tega pa še enkrat na leto dežni plašč in čevlje. Tudi osebni dohodek je za ca. 20 odstotkov večji kakor pri sestrah, ki delajo v zavodih.

Patronažne medicinske sestre in sploh vsi zdravstveni delavci se strokovno izpopolnjujejo v samem zavodu, in sicer vsako leto organizirajo ca. 20 predavanj, ki so jih dolžne redno obiskovati.

V svojem programu sem imela tudi obisk otroških jasli in dečjega doma. V obeh zavodih je poleg zdravnika zaposlena tudi patronažna medicinska sestra. Omenim naj, da za vse otroke v vrtcih, jasliah ali dečjem domu skrbi pristojni zdravnik in da ne hodijo na otroško polikliniko. Tako se tudi ves program cepljenja izvaja v vrtcih oziroma v jasliah. Po podatkih, ki sem jih dobila, imajo 95 odstotkov uspešno cepljenih otrok. Otrok, ki so v vrtcih ali jasliah, ne obiskuje patronažna medicinska sestra iz otroške poliklinike, temveč medicinska sestra, ki je redno zaposlena v jasliah ali dečjem domu. Njena naloga je predvsem, da se zanima za soci-

alne in zdravstvene razmere v družini, prav tako pa je dolžna, da še istega dne obišče otroka, brž ko otrok izostane iz vrtca. Po naročilu zdravnika pa obiskuje tudi vse otroke, ki so izostali zaradi bolezni in so potrebni zdravljenja in nege na domu.

V ženski posvetovalnici, ki deluje v sklopu porodnišnice, so poleg zdravnikov-ginekologov in babic zaposlene patronažne medicinske sestre, ki opravljajo na dan po 5 ur dela ob zdravniku, poldrugo uro pa na terenu. V tem času morajo opraviti okr. 2—3 obiske. Sistematično pa opravljajo delo le pri nosečnicah, ki jih obiskujejo med nosečnostjo 4-krat. Sicer pa opravljajo obiske po naročilu zdravnika, in to pri ženskah, ki se po izvršenem abortusu ne javljajo v posvetovalnici, ali pri ženskah, ki so sprejele kontracepcijsko sredstvo, pa ne hodijo na kontrolne preglede. Skratka, obiskujejo vse tiste žene, ki se v posvetovalnici ne javljajo določenega dne.

V povprečju zajamejo v posvetovalnicah za žene

do 3. meseca nosečnosti 74 odstotkov vseh nosečnic,
do 7. meseca nosečnosti 25,5 odstotka nosečnic in
po 7. mesecu nosečnosti 0,5 odstotka nosečnic.

Porodov na domu s strokovno pomočjo nimajo — ker pač vse žene rodijo v porodnišnici. Tudi na vprašanje, koliko je porodov brez strokovne pomoči, sem dobila odgovor, da za področje 1 posvetovalnice zabeležijo na 2 leti ca. 1—2 poroda brez strokovne pomoči. (Področje ene posvetovalnice obsega ca. 50.000 prebivalcev.)

Porodniškega dopusta imajo žene 112 dni, in sicer pred porodom 56 dni in po porodu 56 dni — ob slabšem otrokovem stanju pa se jim dopust po porodu lahko podaljša za 14 dni.

Do prvega leta otrokove starosti dela žena na dan 1 uro manj, in to zaradi hranjenja otroka. Če žena želi, lahko zaradi otrokove nege ostane doma 1 leto po porodu, medtem ne dobiva osebne dohodka, ostane pa ji delovno mesto.

V sklopu posvetovalnice imajo še materinsko šolo in šolo za naravni porod, ki jih vodijo zdravniki-ginekologi, zdravnik pediater in socialni delavec.

V okviru svojega programa sem obiskala tudi polikliniko za odrasle. Ta skrbi za 50.000 prebivalcev. Skupno imajo zaposlene 203 zdravstvene delavce, in sicer

74 zdravnikov (terapevtov in specialistov),
96 medicinskih sester,
33 bolničark.

Poleg splošne službe delujejo na polikliniki še specialistične ordinacije in pa neodložljiva pomoč, ki dela 24 ur s teamom: zdravnik, feldšer in šofer. Ta team opravlja delo na terenu, in to na pozive pacientov, ki zaradi slabega zdravstvenega stanja ne morejo k zdravniku. Omenjeni team opravi le prvi obisk — vse nadaljnje obiske na domu pa opravi pristojni zdravnik in medicinska sestra. Služba prve pomoči pa ni organizirana pri polikliniki, temveč je centralna za vse mesto in je dolžna odzvati se ob prometnih nezgodah, ob nezgodah v tovarni, ob elementarnih nesrečah itd.

Posamezni splošni zdravnik ima določen okoliš, v katerem je 2.000 do 2.200 prebivalcev. Njegovo delo se ne omejuje samo na zdravljenje obolelih, odgovoren je tudi za sanitarne in higienske razmere v svojem okolišu ter za vse preventivno

delo, tj. zgodnje odkrivanje obolenj, odkrivanje žarišč nalezljivih bolezni, za komunalno higieno in širjenje zdravstvene vzgoje.

Splošni zdravniki delajo 4 ure na dan v ordinacijah, kjer na uro sprejmejo 5 pacientov (pacienti se naročajo). Poleg tega pa mora zdravnik na dan opraviti 12 obiskov. Pri obisku na domu spremlja zdravnika medicinska sestra, ki po navodilu zdravnika opravlja vse nadaljnje zdravljenje in ima na skrbi nego bolnika do njegovega prihoda v ordinacijo.

Medicinska sestra opravlja pri obisku na domu naslednje storitve: injekcije, obveze, klizme, masaže, razgibavanje in osnovno nego bolnika. Hrane ne pripravlja, ker mu jo prinašajo iz bližnje menze, to delo pa opravijo svojci.

Depoja pripomočkov za nego bolnika nimajo. Če jih pacient potrebuje, si jih mora nabaviti sam.

Omenim naj še, da po potrebi izvrše vse obiske na domu bolnika tudi drugi specialisti, ki so zaposleni na polikliniki. Redno pa opravljajo delo na terenu medicinski laboranti, ki jemljejo material za laboratorijske preiskave. Vsak pacient, ki je registriran na polikliniki, dobi v centralni kartoteki karton, ki vanj vpisujejo stanje pacienta vsi splošni zdravniki, specialisti in medicinske sestre, ki obravnavajo paciente. Na polikliniki imajo dispanzerski način dela in redno kličejo na kontrolne preglede vse paciente, katerim je zdravniški pregled potreben. Pod redno kontrolo imajo bolnike s srčnimi obolenji, bolnike diabetike, bolnike, ki se zdravijo za endokrinimi obolenji, in še katere druge.

Menim, da sem s tem vsaj nekoliko prikazala organizacijo službe zunaj bolnišnice in delo medicinskih sester v teh zavodih. Moj namen je bil v glavnem ta, da vidim, kako je organizirana patronažna služba. Predvsem sem opazila, da vsi zdravniki veliko uporabljajo in povezujejo svoje delo z delom patronažne službe in da medicinske sestre poleg preventivnih obiskov opravljajo tudi kurativno delo.

Vsaj 50 odstotkov obiskov pa opravijo patronažne medicinske sestre po naročilu zdravnikov. Patronažna medicinska sestra je v pravem smislu besede vez med domovi in zdravnikom oziroma zdravstvenim zavodom. Skratka, zdravniki si uspešnega zdravstvenega varstva brez sodelovanja patronažne medicinske sestre niti ne morejo misliti. Ta služba je zelo cenjena, upoštevana in po izjavah predstojnikov dosega ogromne uspehe pri zdravstvenem varstvu prebivalcev.

Zavest, ki vselej spremlja resnični napredek, se rodi in razvija v človeških skupnostih, brez nje ne bi bilo niti sprememb niti izboljšanja. Skupnost, družina in posameznik, vsi tisti, ki trpijo zaradi posledic bolezni, imajo v njenem proučevanju in zdravljenju aktivno vlogo, še več, aktivno vlogo tudi v ohranjanju zdravja.

Dr. M. G. Candau
generalni direktor
Svetovne zdravstvene organizacije